

Sivilombudsmannen
Postboks 3 Sentrum
0101 OSLO

Deres ref	Vår ref	Saksbehandler	Dato
	16/08823-23	Marianne Sofie Kvamsdahl	25.01.2018

Orientering om oppfølging etter besøksrapport Akershus universitetssykehus, avdeling akuttpsykiatri 2.-4.5.17

Det vises til besøk fra Sivilombudsmannens forebyggingsenhet til Akershus universitetssykehus HF, avdeling akuttpsykiatri 2.-4. mai 2017, og rapport fra besøket av 23.10.2017.

Det er gitt 8 anbefalinger etter besøket ved avdeling akuttpsykiatri:

Fysiske forhold og aktivisering

- *Sykehuset bør vurdere i hvilken grad de fysiske forholdene, særlig luftearealene ved avdeling akuttpsykiatri, bidrar til å skape trygge rammer for behandling av pasienter i krisø.*
- *Avdelingen bør, i samråd med pasientene, sikre et variert aktivitetstilbud tilpasset den enkeltes funksjonsnivå og interesser.*

Svar:

- Avdeling akuttpsykiatri er beliggende i den eldre delen av sykehuset, noe avdelingen til dels bærer preg av. Avdelingen ønsker seg et mer tiltalende behandlingsmiljø. Det er i 2017 gjort noen tiltak i form av oppussing av avdelingens atrium, maling av inngangsområdet og beplantning av uteområdet. Det er bestilt maling av trappeoppgang opp til alle seksjoner og det skal henges opp bilder i samme område etter maling. Avdelingen vil i 2018 også undersøke mulighet for et prosjekt i samarbeid med interiørarkitektstudiet ved høyskolen, for økt fokus på det fysiske behandlingsmiljøet ved avdelingen.
- Det er ønskelig og mulig å gjøre flere tiltak for å gi pasientene et variert aktivitetstilbud ved avdelingen. Det er allerede etablert individuell vurdering/oppfølging av fysioterapeut, kroppsbevissthetsgruppe og styrketrening med fysioterapeut, ballspill i treningsrom og morgentrim. I første del av 2018 settes det i gang faste tidspunkt for turer/annen aktivitet på tvers av seksjoner samt vurderes mulighet for etablering av treningsrom i atriet. Avdelingens fysioterapeuter involveres i arbeidet med ønske om å etablere flere tiltak for å gi et variert tilbud til pasientene. Slik avdelingen er utformet er den ikke ideell i forhold til muligheten for aktivitet. Den består av seks sengeseksjoner med hhv tolv og tretten rom, relativt trange korridorer og er lokalisert i en bygning over tre etasjer. Fra fire av avdelingens seksjoner er det ikke mulighet for utgang til friluft rett ut fra seksjonene, noe som for noen av pasientene vanskeliggjør tur ut. Oppdraget til avdelingen er å gi god behandling til akutt syke pasienter med psykiatiske symptomer. Til tross for at avdelingen

ønsker å gi pasientene et godt og variert aktivitetstilbud, er det i perioder hvor avdelingen har mange pasienter med kompleks og sammensatt problematikk vanskelig å sikre at pasientene får dette. I og med avdelingens akutfunksjon, blir liggetiden relativt kort, i snitt ca. 16 dager ved de fire seksjonene som primært behandler pasienter med psykoselidelser. Mange av pasientene som er innlagt er i en tilstand hvor de ikke kan delta på aktiviteter eller forlate avdelingen. En times tur ut for alle pasienter, som anbefalt i Sivilombudsmannens rapport, ansees som urealistisk å gjennomføre i praksis. Behandlingen tilpasses imidlertid den enkelte pasient, og fysisk aktivitet skal alltid være en del av pasientens behandlingsplan.

Vedtak og protokollføring ved bruk av tvang

- *Avdelingen bør sikre at det blir foretatt individuelle og konkrete forholdsmessighetsvurderinger for alle vedtak om tvangsbruk.*
- *Vedtak om bruk av tvang bør inneholde konkrete begrunnelser som gjør det mulig å se hvordan de gjeldende vilkårene etter loven er vurdert i den aktuelle saken.*
- *Avdelingen bør sikre at vedtak fattes så raskt som mulig i forbindelse med utøvelse av tvang og at vedtak aldri tilbakedateres.*
- *Avdelingen bør sikre at pasienter uoppfordret mottar skriftlige vedtak med begrunnelse.*

Svar:

- Avdeling akuttpsykiatri Ahus er Norges største akuttpsykiatriske avdeling med 73 senger og en behandlergruppe bestående av femten psykiatere, seks psykologspesialister og 21 LIS. På bakgrunn av stor behandlergruppe og relativt stor turnover har avdelingen de siste årene etablert maler for de mest essensielle notatene, deriblant vedtaksnotat. Malene har hjelpetekst som en «huskeliste», for å sikre at all relevant informasjon kommer med i notat. Avdelingen ser at dette kan få en «slagside» ved at innholdet kan fremstå standardisert og/eller at behandlere ikke i tilstrekkelig grad dokumenterer sine individuelle vurderinger. Innholdet vil, som Sivilombudsmannen påpeker, da ikke synes å være tilpasset den enkelte pasient. Avdelingen ønsker å sikre at både de individuelle vurderingene for hver pasient fremkommer, i tillegg til at all dokumentasjon det er behov for kommer med i notatene. Avdelingen har derfor et løpende arbeid med å sikre god dokumentasjon, bl.a. ved undervisning av legegruppen og ved felles gjennomgang av notat i internundervisning og i spesialistmøter. Dette er et kontinuerlig arbeid for å kvalitetssikre arbeidet vi gjør.
- Det er trolig vedtak om skjerming Sivilombudsmannen har funnet tilbakedatert ved sitt besøk. Ved innføring av endringer i Psykisk helsevernloven fra 1.9.17 kreves det nå vedtak umiddelbart ved all skjerming. Endringene vil sikre at tilbakedatering ikke lenger vil forekomme.
- Etter Sivilombudsmannens besøk har avdelingen laget en ny rutine, slik at alle pasienter mottar både vedtaksskjema og vedtaksnotat skriftlig. Avdelingen har også tidligere gitt pasienter skriftlig vedtak, men ofte kun vedtaksskjemaene og ikke begrunnelsen. Dette er nå endret.

Bruk av tvangsmidler

- *Avdelingen bør sikre at pasienters verdighet og velferd ivaretas under bruk av belteseng og at retten til å kontakte advokat og klageinstanser ivaretas.*
- *Det bør sikres at vedtak om tvangsmiddelbruk opphører så snart faren for skade ikke lenger er tilstede.*
- *Avdelingen bør sikre at det alltid fattes vedtak om isolasjon dersom inngrepet utgjør isolering av pasienten.*
- *Avdelingen bør sikre at det alltid fattes vedtak når en pasient blir utsatt for fastholding.*

Svar:

- Avdelingen har gjennom 2017 gjennomført prosjektet «Riktig og redusert bruk av tvang» som nettopp har hatt som formål å redusere både antall hendelser og antall pasienter hvor det brukes mekaniske tvangsmidler, samt hatt mål om å redusere tiden det brukes mekaniske tvangsmidler. I prosjektet er det innført notat for miljøpersonalet som hjelper personalet i deres vurdering av grunnlaget for bruk av mekaniske tvangsmidler samt bistår i underveisvurdering for å redusere tiden. Alle pasienter skal informeres om sin klagemulighet og eventuelt bistås med kontakt med advokat ved bruk av alle tvangsmidler. Det er på bakgrunn av endringer i PHL fra 1.9.17 også innført ettersamtale med pasienter ved alle former for tvangsbruk.
- Isolasjon av pasienter skal generelt ikke forekomme ved avdelingen. Hvis isolasjon benyttes, skal dette kun være som nødrett i ekstreme situasjoner, for eksempel i påvente av at annet personale kommer til for bistand ved utagering som kommer ut av kontroll. Avdelingsledelsen ble på bakgrunn av Sivilombudsmannens besøk gjort kjent med at det hadde vært gjennomført enkelthendelser med isolasjon ved avdelingen. Isolasjon skal ikke forekomme, og denne presiseringen er fulgt opp ved alle seksjoner.
- Ved avdelingen har det over lengre tid vært ulik praksis i når man fatter vedtak om fastholding. Ulik oppfatning av definisjonen av kortvarig fastholding har vært årsak til dette. Etter Sivilombudsmannens besøk har avdelingen innhentet råd og veiledning fra Helsedepartementet. Definisjonen av kortvarig fastholding har blitt presisert i henhold til dette, slik at det for personalet ikke skal være uklart hvorvidt en situasjon med fastholding krever vedtak.

Bruk av skjerming

- *Avdelingen bør sikre at det unngås isolasjonslignende forhold under skjerming når pasienten henvises til eget rom*

Svar:

- Etter besøket fra Sivilombudsmannen er det presisert at pasienter som skjermes på eget rom også skal ha kontinuerlig tilsyn. Hvis det av behandlingsmessige hensyn er hensiktsmessig at pasienten tilbringer noe tid i ro på rom, skal dette være et behandlingstiltak som ansees gjennomførbart hvor pasienten også ser nytten av dette og samarbeider om tiltaket. For å ha oversikt over lengde av skjerming og for å kunne sammenligne gjennomføring mellom seksjonene, skal det lages rutine for å registrere opphør av skjerming. Avdelingen ser at de forskjellige seksjonene har noe ulikt antall skjermingsvedtak. For å sikre at vi har så enhetlig praksis som mulig, følger avdelingen

månedlig opp tall både for bruk av skjerming og også for andre tvangsmidler, for felles diskusjon og for ev. å sette inn tiltak ved stor variasjon.

Bruk av ECT på nødrett

- *Avdelingen bør gjennomgå sine rutiner for bruk av ECT på nødrett for å sikre at pasienter ikke utsettes for en ulovlig praksis.*

Svar:

- Etter Sivilombudsmannens besøk er det ved avdelingen laget en ny rutine knyttet til ECT-behandling som gjelder for hele Divisjon psykisk helsevern, hvor man ved vurdering av bruk av ECT på nødrett alltid skal konferere med medisinsk ansvarlig ved egen avdeling. Det er også laget en egen frase som skal sikre pasientens rettsvern i disse spesielle tilfellene. Det understrekes at det ved avdelingen er få behandlinger med ECT på nødrett. I perioden jan. 2015-feb. 2017 gjaldt det til sammen 8 pasienter.

Restriksjoner i utgang fra avdelingen

- *Alle pasienter bør tilbys minst én times opphold utendørs hver dag med god mulighet for fysisk aktivitet, inkludert pasienter som oppholder seg i skjermingsenhetene.*
- *Avdelingen bør sikre at frivillig innlagte pasienter ikke urettmessig utsettes for begrensninger i mulighet til utgang.*

Svar:

- Det vises til første punkt i orienteringen som også omhandles av dette punktet.
- Det er laget ny rutine ved avdelingen der det på alle pasienter som har restriksjon i utgangsstatus skal gjøres daglig vurdering av denne.

Institusjonskultur

- *Avdelingen bør sørge for at personalgruppen har en faglig sammensetning og felles kultur som gjør risikoen for umenneskelig behandling minst mulig.*

Svar:

- Avdelingen merker seg at det i rapporten fremkommer at mange pasienter sier de blir behandlet godt, blir godt ivaretatt, at de opplever hyggelig personale. Det fremkommer også at Sivilombudsmannen opplever at mange av de ansatte har gode refleksjoner rundt forebygging av tvang og sin generelle rolle som helsearbeidere i en lukket institusjon der mennesker er fratatt friheten. Samtidig peker rapporten på at det også oppleves at noen av personalet er for mye på vaktrom, noe som skaper avstand og utrygghet for pasientene og at noen av de ansatte har en autoritær eller «oppdragende» holdning. Det problematiseres også i rapporten at bruk av egne nattevaktlag kan føre til at den gruppen ansatte som jobber natt til dels ikke deltar på felles undervisning og ikke i tilstrekkelig grad har informasjon om prosjekt og fokusområder avdelingen er opptatt av. Dette kan igjen føre til økt bruk av tvang. Fra rapporten siteres: «Kulturen i en institusjon utgjøres først og fremst av de rådende verdiene og holdningen blant de ansatte; holdningene om hva som er viktig på enheten, hvordan man løser problemer og hva slags type adferd som er akseptabel. Kulturen vil forsterkes av de ansattes opplevelse av ledelsens aksept eller engasjement». Både prosjektet «Riktig og redusert bruk av tvang» som avdelingen har gjennomført i 2017 og Sivilombudsmannens besøk til avdelingen, har skapt diskusjon og økt fokus både på når og hvordan vi bruker tvang og restriksjoner i pasientbehandlingen, og også hvilke

holdninger og verdier som ligger til grunn i avdelingen. Vi ønsket å se nærmere på dette, og gjennomførte i oktober/november 2017 en undersøkelse blant de ansatte med fokus på holdninger og deres opplevelse av holdninger ved sin seksjon. I dette arbeidet har avdelingen bl.a. brukt artikkelen: "The relationship between leadership, teamworking, structure, burnout and attitude to patients on acute psychiatric wards" ([Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology](#) February 2011, Volume 46, [Issue 2](#), pp 143–148). Avdelingen skal bl.a. gjennom seksjonsseminar, veiledning og oppfølging av spørreundersøkelse legge spesielt vekt på behandlingsmiljøet, kultur og holdninger i avdelingen i 2018.

Pasientrettigheter og brukervedvirkning

- *Avdelingen bør sørge for at det finnes god og tilgjengelig informasjon om pasientrettigheter og brukerorganisasjoner for alle pasienter.*
- *Sykehuset bør sikre større brukervedvirkning i drift og utvikling av avdelingen.*

Svar:

- Generelt har avdelingen for liten brukervedvirkning og kontakt med interesseorganisasjoner. Det er etablert rutine for å tilby informasjonsbrosjyrer om interesseorganisasjoner til pasienter og pårørende bla. med brosjyreholder ved inngangen til alle seksjoner. I tillegg er det brosjyrer tilgjengelig i atriet. Avdelingen er i gang med å lage egen mappe med velkomstbrosjyre og informasjon om brukerorganisasjoner samt informasjon om klageadgang på flere språk. LPP har hatt «stand» i avdelingens atrium på kveldstid, for å komme i kontakt med pasienter og pårørende.
- For å sikre økt brukervedvirkning skal pasienter involveres ytterligere i møter og utarbeidelse av behandlingsplan. Seksjonene skal vurdere mulighet for å etablere morgenmøte med pasientene. I tillegg skal muligheten for å involvere pasientene i undersøkelsen som tar for seg behandlingsmiljøet i avdelingen i 2018 vurderes.
- Avdelingen deltar i forskningsstudien «Opplevd tvang i psykisk helsevern i Norge» som er en pasientundersøkelse. I samarbeid med prosjektleder er det avtalt etter vurdering av resultatene, å gjøre en oppfølgingsundersøkelse for å se om tiltak/endringer gir effekt. Dette gjennomføres i 2018.

Med hilsen
Akershus universitetssykehus HF

Øystein Mæland
Administrerende direktør

Øystein Kjos
Divisjonsdirektør
Psykisk helsevern

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vår dato
25.01.2018

Vår referanse
16/08823-23

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Sivilombudsmannen		Postboks 3 Sentrum	0101 OSLO